

»Skyddskårerna i Gamla Vasa hinner snabbt mobilisera sig och inväntar den ridande ryska truppen. Enligt vissa uppgifter var de 30–50 soldater. När de ryska dragonerna når Gamla Vasa blir de fullständigt överraskade av de lurpassande skyddskåristerna.

Alla utom en rysk soldat skjuts till döds. Han försökte gömma sig under en lada.

–Den sista dragonen försökte fly och sprang till skogs. Men skyddskåristerna sökte upp honom, säger Fant.

KLOCKANTRE PÅ NATTEN till måndagen den 28 januari inleds avväpningen av de ryska trupperna i Vasa. De första skotten avlossas i Brändö och snart hörs skottlossning också i stadskärnan. Helt enligt Mannerheims plan marscherar skyddskårer från de omkringliggande byarna som myror till sin myrstack, till händelsernas centrum, Vasa.

”De ryska soldaterna var dåligt motiverade och många tillät sig att gripas.”

PER-ERIK FANT, ordförande för museikommittén för Vasa krigsveteranmuseum

Skyddskåren från Smedsby kommer till Vasa via viadukten, andra skyddskårister som ansluter sig är från Karperö, Böle, Hankmo, Gamla Vasa, Runsör, Voitby, Veikars, Staversby samt Sundom- och Solfbor som gör kanonkapet i Vasklot. Mobiliseringen går relativt lugnt till, förutom några skyddskårister från Vörå som är berusade och förirrar sig till Gamla Vasa trots att de är beordrade att ansluta sig till uppsamlingsplatsen i Smedsby.

Det finns tecken som tyder på att avväpningen av de ryska soldaterna skedde med visst samförstånd mellan skyddskårerna och ryssarna.

–De ryska soldaterna var dåligt motiverade och många tillät sig att

gripas. Det verkar som om man på vissa ställen på förhand hade förhandlat om att inte skjuta något. Ryssarna hade flest soldater vid garnisonen på Kaserntorget. Men också här gick avväpningen lugnt till. Men så var det tyvärr inte överallt, säger Per-Erik Fant.

Skyddskårerna från Replot och Björköby hade fått order om att avväpna de ryska soldaterna på Brändö, vilket visade sig bli lättare sagt än gjort. De ryska soldaterna på Brändö hade inga planer på ge upp utan motstånd och skottlossning bröt ut.

–Med stor sannolikhet orsakar skottlossningen på Brändö inbördeskrigets första civila offer.

Det sägs att en mamma tillsammans med sitt barn lämnade sitt hem för att försöka få en uppfattning om vad som höll på att hända. Utanför hemmet träffades mamman och barnet olyckligt av rikoschetterande kulor och dog i eldgivningen.

Oroligheterna mellan skyddskårister och de ryska soldaterna sägs även ha lett till avrättningar av ryska matrosar på Sundomfjärdens is.

–Det förekom vissa avrättningar av ryska soldater och det sägs att man även kastade ner dem i en vak, säger Fant.

Avväpningen av de ryska soldaterna i Vasa tog endast ett par dagar och får ur Mannerheims och skyddskårernas synvinkel ses som framgångsrika.

VASABLADET UTKOMMER den onsdagen den 30 januari 1918 och uppmärksammar avväpningen med en stark patriotisk underton:

”Ryska militären avväpnad i hela Vasa län efter delvis blodiga strider. Hjälp till Finland att emotse västerifrån. Helsingfors i de rödas våld. Tyskt-svenskt ultimatum till Ryssland?

Sedan Viborghändelserna åter ådagalagt att den ryska militären inte ville upphöra att inblanda sig i våra inre angelägenheter, och sedan de röda hoparna i Helsingfors öppet igångsatt den länge omtalade ryska revolutionen samt ryska regeringen förklarat att den kommer att understöda Röda bandet i denna revolution beslöt österbottningarna att handla enligt den gamla regeln: bättre förekomma än förekommas, och reste sig som en man för att avkasta såväl det ryska som det röda våldsocket. Budkaveln gick genom bygderna och den frihetsälskande befolkningen lystrade till signalen utan ett ögonblicks tvekan.”

Inledningen på inbördeskriget har varit föremål för diskussion, också

under senare tid. Var, när och hur började egentligen inbördeskriget? Hufvudstadsbladet (9.1.2018) skriver bland annat om strider mellan skyddskåren och rödgardister i Sibbo. Dessa strider ska ha ägt rum redan den 9 januari 1918.

I ÖT (12.1.2018) omnämns hur skyddskåren i Bennäs avväpnade de ryska soldaterna redan två veckor innan Mannerheims order. Vem som innehar den tvivelaktiga äran att ha startat inbördeskriget förblir här osagt. Det officiella startdatumet är den 27 januari, alltså dagen då skyddskårerna i Österbotten avväpnade de ryska soldaterna under ledning av överbefälhavare Mannerheim.

EFTER DE DRAMATISKA DAGARNA i Vasa i slutet av januari utspelar sig inga regelrätta krigshandlingar i staden. De vita är helt enkelt i majoritet över de röda. Däremot blir Vasa ett

”Den frihetsälskande befolkningen lystrade till signalen utan ett ögonblicks tvekan.”

VASABLADET 30 januari 1918

viktigt centrum under hela den resterande delen av kriget.

Dagen innan avväpningen av de ryska styrkorna i Vasa har Finlands senat beslutat att flytta delar av senaten till Vasa. Det här beslutet fattas eftersom den röda sidan tagit flera viktiga myndighetsbyggnader i sin besittning, framför allt sedeltryckeriet.

Enligt stadgarna är senaten beslutsför i brådskande fall och vid undantagstillstånd om tre senatorer är på plats och kan fatta enhäl-

Senatorer i Stadshuset i Vasa. Tredje personen från höger sett är senatens ordförande Per Evid Svinhufvud.

KÄLLA: ÖSTERBOTTENS MUSEUMS ARKIV, FOTO: KARL'S ATELIER, WASA

Inbördeskriget 1918

- Finska inbördeskriget ägde rum under januari–maj 1918 i samband med Finlands frigörelse från Ryssland, strax efter ryska revolutionen.
- Kriget utkämpades mellan de röda, som bestod av finska socialister, och de vita som utgjordes av den borgliga regeringens trupper samt av utländska stödtrupper (bland annat svenska och tyska trupper).
- Inbördeskriget inleddes officiellt med avväpningen av de 1500 ryska soldaterna i Vasa 27–28 januari 1918. I hela landet fanns omkring 40 000 ryska soldater.
- Striderna under inbördeskriget hade resulterat i över 33 000 döda och försvunna. Av dem var 5 300 på den vita sidan och 28 000 på den röda sidan. 240 var civila.

Mannerheim tar emot jägarna sedan de ankommit till Vasa i slutet av februari 1918. Inbördeskriget hade då pågått i fyra veckor. Jägarna utgjorde ett väsentligt tillskott i termer av skolat manskap på den vita sidan. FOTO: VASABLADETS ARKIV

Per-Erik Fant på krigsveteranmuseet i Vasa visar upp en docka som bär kläder som var typiska för skyddskårister i Vasa. FOTO: MIKAEL NYBACKA

Vita armbindlar från olika skyddskårer i Vasatrakten. FOTO: MIKAEL NYBACKA

liga beslut i en fråga. Alltså bestämmer man att tre senatorer ska sändas till Vasa.

Heikki Renvall är chef för handels- och industriexpeditionen. Han tycker att det är absolut nödvändigt att man lämnar huvudstaden och det blir han som redan samma kväll får ge sig i väg, tillsammans med agrarförbundets Eero Yrjö Pehkonen och Svenska folkpartiets Alexander Frey. Sedan ansluter sig även senator Juhani Arajärvi till Vasasenen, eller skuggregeringen som den också kommer att kallas.

VASASENATENS UPPGIFT är att organisera det vita Finlands förhållanden och inrättningar. Bland annat pengafrågan måste få en snabb lösning. Senaten lyckas komma överens med Wasa Aktie Bank om ett lån på 20 miljoner mark.

Den fyra personer starka Vasasenen håller sitt första möte den 1

februari. Vasa blir händelsernas centrum igen i slutet av februari då över 1000 jägare som fått militärutbildning i Tyskland återvänder med ångfartyget Arcturus till Vasa hamn.

Den 26 februari 1918, dagen efter att de anlänt till Vasa, hålls en stor parad på Vasa torg (se bilden). Inför jägarna håller överbefälhavaren Mannerheim ett sista tal som möts med hurrarop. Därefter skingras de till olika ledande uppgifter inom regeringens trupper. Många av de hemkomna jägarna är österbottningar och med sin kunskap och sitt ledarskap får deras deltagande en avgörande inverkan på inbördeskrigets slutskede.

På andra håll i landet fortsätter kriget mellan de vita regeringsstyrkorna och rödgardisterna. Under de kommande månaderna rycker de vita styrkorna fram mot landets mellersta och norra delar. Skyddskårister från Vasa och Korsholm

reser kort efter avväpningen vidare till Uleåborg. Bland annat sänds nio frivilliga skyddskårister från Kvevlax för att befria Uleåborg.

Tvåhundra kilometer från Vasa, där kriget började, kulminerar inbördeskriget i slaget om Tammerfors mellan den 16 mars och den 6 april. Slaget om Tammerfors blir inbördeskrigets vändpunkt. Efter att de röda besegrats i både Helsingfors och Viborg förklaras inbördeskriget officiellt vara slut den 15 maj 1918.

Patrick Sjöholm

patrick.sjoholm@ot.fi
06-7848 397

» Källor: ”Blod på drivan: händelserna 1917–1918 ur ett österbottniskt perspektiv”, Mannerheims memoarer, Herbert Rabbs artikel om skyddskårernas bildande i Kvevlax och Korsholms kommuner, intervjuer från podcasten ”VBL Historia: Vasasenen 1918”.